

Ιστορία & Ποδητισμός *της περιοχής του Δήμου* *Δομνίστας Ευρυτανίας*

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ - ΤΟΜΟΣ Β

Δήμος Δομνίστας Ευρυτανίας
23, 24, 25 Ιουλίου 2010

ΑΘΗΝΑ 2010

Νικόλαος Κολτσίδας
Συνταξιούχος δάσκαλος

Ο αρραβώνας και ο γάμος στους Στάβλους Ευρυτανίας τα παλιά χρόνια

Εισαγωγή

Τα χωριά της Ευρυτανίας και ιδιαίτερα τα χωριά του Δήμου Δομνίστας, μέσα από το πέρασμα των χρόνων έχουν αναπτύξει μεγάλη τοπική ιστορία και δημιούργησαν μεγάλο πολιτισμό, με πολλά ήθη και έθιμα, τα οποία μερικά από αυτά διατηρήθηκαν από γενιά σε γενιά μέχρι σήμερα και αποτελούν το συνδετικό κρίκο με την πολιτιστική μας κληρονομιά.

Γι αυτό το λόγο πρέπει εμείς οι νεότεροι να διατηρήσουμε ζωντανή την πολιτιστική μας παράδοση, τα ήθη και έθιμα των προγόνων μας, να έλθουμε σε επαφή με τις ρίζες μας.

Το θέμα που θα αναπτύξω είναι ο αρραβώνας και ο γάμος στους Στάβλους Ευρυτανίας τα παλαιότερα χρόνια, πως ξεκινούσε το προξενιό, οι ετοιμασίες που γίνονταν πριν τους αρραβώνες, τα ήθη και τα έθιμα που υπήρχαν για το μυστήριο του γάμου.

Το προξενιό και ο αρραβώνας

Στις περασμένες δεκαετίες οι διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις πανηγύρια, γάμοι, βαφτίσια που πραγματοποιούνταν στα χωριά της Ευρυτανίας, αποτελούσε εφελτήριο στο να έρχονται πιο κοντά οι κάτοικοι των χωριών, να συζητάνε για τις δουλειές τους, να ανταλλάσσουν απόψεις, να γνωρίζονται μεταξύ τους, ιδιαίτερα οι νέοι, αγόρια και κορίτσια.

Σε αυτές τις εκδηλώσεις όταν κάποιος νέος ενδιαφέρονταν για μια κοπέλα, το έλεγε στους γονείς του και αν και οι ίδιοι συμφωνούσαν, τότε άρχιζε το προξενιό. Εκείνη την εποχή όλοι οι γάμοι γίνονταν με προξενιό, εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων, ενώ μερικοί πραγματοποιούνταν ύστερα από «κλέψιμο» της νύφης.

Οι γονείς του υποψήφιου γαμπρού, έστελναν τον προξενητή ή την προξενήτρα στους γονείς της υποψήφιας νύφης και έκανε το προξενιό. Εφόσον συμφωνούσαν και η οικογένεια της νύφης μετά από λίγες ημέρες μαζεύονταν ένα βράδυ οι γονείς του γαμπρού στο σπίτι της νύφης, συζητούσαν κυρίως για την προίκα που θα έδιναν οι γονείς της νύφης στο γαμπρό και εφόσον συμφωνούσαν έδιναν τα χέρια, έλεγαν τα καλορίζικα, πίνοντας κανένα κρασί και κανόνιζαν τις λεπτομέρειες για το γάμο που θα ακολουθούσε.

Μετά από σύντομο χρονικό διάστημα, γίνονταν οι αρραβώνες. Οι γονείς του γαμπρού με μερικούς στενούς συγγενείς πήγαιναν στο σπίτι της νύφης. Κάποιος άρχιζε τη συζήτηση για το σκοπό που γίνονταν η συγκέντρωση, συνέχεια τοποθετούσαν πάνω στο τραπέζι ένα πιάτο, μέσα στο οποίο τοποθετούσαν ρύζι και ένα λευκό μαντήλι με τις βέρες των νεόνυμφων.

Στη συνέχεια ο νονός του γαμπρού ή ο παπάς του χωριού περνούσε τις βέρες στους νεόνυμφους και γίνονταν ανταλλαγή δώρων μεταξύ των συγγενών. Γίνονταν οι σχετικές ευχές προς τους νεόνυμφους και ακολουθούσε το σερβίρισμα του κρασιού και του φαγητού και άρχιζε το τραγούδι και ο χορός.

Αμέσως μετά τους αρραβώνες και σε σύντομο χρονικό διάστημα προσδιορίζονταν η ημερομηνία του γάμου. Συνήθως εξαιτίας ότι ο χειμώνας στα χωριά της Ευρυτανίας κάνει πολύ κρύο οι γάμοι πραγματοποιούνταν το καλοκαίρι. Κι έτσι ξεκινούσαν οι προετοιμασίες για το γάμο.

Οι προετοιμασίες για το γάμο

Η νύφη από την πλευρά της ετοίμαζε τα προικιά της και ό,τι άλλο χρειαζόταν και θεωρούσε απαραίτητο προκειμένου ν' ανοίξει το δικό της σπιτικό. Οι γονείς της νύφης έπρεπε να έχουν το προικιό που υποσχέθηκαν το γαμπρό, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις έδιναν και χρήματα στο γαμπρό πριν γίνει το μυστήριο του γάμου.

Λίγο πριν αρχίσει το μυστήριο του γάμου, δύο αγόρια εκ μέρους

του γαμπρού, το ίδιο και από τη νύφη, τα έστελναν με τσίτσα¹ κρασί και κουφέτα και καλούσαν τους συγγενείς και φίλους να έλθουν στο γάμο.

Την Τετάρτη προ του γάμου, έπρεπε να πάνε στο μύλο, να αλέσουν το σιτάρι για το ψωμί που θα έφτιαχναν για το γάμο. Επιπλέον την ίδια ημέρα το βράδυ, έφτιαχναν τα προζύμια, ξεχωριστά ο γαμπρός και η νύφη. Μαζεύονταν οι νέοι και οι νέες που είχαν εν ζωή τους γονείς τους για να αναπιάσουν τα προζύμια που χρησίμευαν για να ζυμώσουν το ψωμί που θα είχαν στο γάμο.

Πριν αρχίσουν να ζυμώσουν το αλεύρι, έριχναν μέσα στο σκαφίδι και διάφορα κέρματα. Στη συνέχεια όταν άρχιζαν να κοσκινίζουν το αλεύρι τραγουδούσαν το σχετικό τραγούδι:

«Πικνοσίτινα είν' τ' αλεύρια
και αφράτα τα προζύμια
και οι κοπέλες που το αναπιάνουν
να έχουν μάνα και πατέρα»

Κατά τη διάρκεια της παρασκευής του προζυμιού έριχναν και μερικές τουφεκιές στα σπίτια των νεόνυμφων.

Δύο ημέρες πριν το γάμο, την Παρασκευή το πρωί, πριν δώσει η ημέρα, γυναίκες από το μέρος του γαμπρού και της νύφης πήγαιναν στο δάσος να μαζέψουν ξύλα, για να βράσουν τα φαγητά στα καζάνια ανήμερα στο γάμο. Αφού ετοίμαζαν τα ξύλα, τα φόρτωναν στην πλάτη τους και μόλις έδινε η ημέρα, συγκεντρώνονταν κοντά στο χωριό. Ξεκινώντας για τα σπίτια οι γυναίκες τραγουδούσαν διάφορα τραγούδια κι ένα σχετικό από αυτά είναι:

«Να ήταν τα ξύλα δένδρινα
να ήταν πουρναρίσια
σαν το φεγγάρι να 'ταν ο γαμπρός
σαν τον ήλιο η νύφη...»

Έπειτα άρχιζε η διαδικασία των προικιών. Γινόταν η έκθεση των προικιών και στη συνέχεια τα έκαναν δέματα για να τα φορτώσουν στα ζώα. Πολλές φορές τα προικιά τα έπαιρναν την Παρασκευή. Όταν έρχονταν να τα πάρουν οι συγγενείς του γαμπρού, έλεγαν το εξής τραγούδι:

1. Τσίτσα: Μικρό ξύλινο βαρελάκι κρασιού.

«Να του βγάλουν τα προικιά
τα λινά μεταξωτά
και στη Σύρο διβασμένα»

Αφού έβγαζαν τα προικιά έξω από το σπίτι της νύφης, τα μάζευαν γιούκο², ανέβαινε πάνω στα προικιά και καθόταν ένα αγόρι από το συγγενείς της νύφης. Έπρεπε οι απεσταλμένοι του γαμπρού, να κεράσουν το αγόρι, να δώσουν συμβολικά χρήματα δηλαδή τάχα ότι αγοράζανε τα προικιά. Στη συνέχεια τα φόρτωναν στα ζώα που είχαν κρεμάσει στη καποστράνα³ ένα λευκό μαντήλι και στα σαμάρια έστρωναν ωραίες κουβέρτες και τραγουδώντας πήγαιναν τα προικιά στο σπίτι του γαμπρού.

Τη παραμονή του γάμου, το Σάββατο το απόγευμα, ξύριζαν το γαμπρό. Ο γαμπρός κάθονταν πάνω σε μια βαρέλα γεμάτη νερό και στα πόδια τοποθετούσαν ένα ταψί με ρύζι. Όταν ο κουρέας ξύριζε το γαμπρό τραγουδούσαν διάφορα τραγούδια και στο τέλος τού ξυρίσματος, άρχιζαν με τη σειρά οι συγγενείς, να πηγαίνουν με ένα κέρμα στο χέρι, σταύρωναν το κεφάλι του γαμπρού και μετά άφηναν το κέρμα μέσα στο ταψί με το ρύζι. Τα χρήματα τα έπαιρνε ο κουρέας.

Ένα σχετικό τραγούδι που τραγουδούσαν κατά την ώρα του ξυρίσματος του γαμπρού είναι:

«Αγάλια-αγάλια το ξύρισμα
κι αφράτο το σαπούνι
για να ξυρίσουν το γαμπρό
να πάει για τη νύφη»

Το Σάββατο έφτιαχναν και το φλάμπουρο. Το φλάμπουρο ήταν ένας ξύλινος σταυρός που το κάρφωναν πάνω σ' ένα ξύλο ή καλάμι. Στο σταυρό έβαζαν τρία μήλα, ένα λευκό πανί και διάφορα λουλούδια... έπειτα άρχιζε ο χορός, πρώτος χόρευε σύμφωνα με το έθιμο ο γαμπρός κρατώντας το φλάμπουρο.

Επίσης το Σάββατο το βράδυ έστρωναν τραπέζι ξεχωριστά ο γαμπρός και ξεχωριστά η νύφη. Συνήθως τα τραπέζια στρώνονταν κάτω στο πάτωμα στους λεγόμενους σοφράδες⁴. Ο γαμπρός καθόταν

2. γιούκος: τα προικιά τοποθετημένα με σειρά ένα πάνω στο άλλο.

3. καποστράνα: Δερμάτινο πλαίσιο με σχοινί που έβαζαν στο κεφάλι των ζώων, για να δένουν ή να τα σέρνουν.

4. σοφράς: Τάβλα, χαμηλό τραπέζι.

στο καλύτερο δωμάτιο, στον οντά⁵. Τα σερβίτσια ήταν καπάκια και σαγάνια χαλκοματένια. Το κρασί σερβιρίζονταν με την ξύλινη τσίτσα.

Μετά το φαγητό άρχιζαν τα επιτραπέζια τραγούδια με την συνοδεία οργάνων και το τουφεκίδι. Ένα σχετικό τραγούδι είναι:

«σε τούτη την τάβλα που είμαστε
σε τούτο το τραπέζι
τον άγγελο φιλεύουμε
και το Χριστό κερνάμε...»

Η ημέρα του γάμου

Την ημέρα του γάμου, Κυριακή πρωί, οι νεόνυμφοι μετά τις ετοιμασίες πήγαιναν στην εκκλησία. Μετά ο γαμπρός μαζί με μερικούς συμπεθέρους και με συνοδεία τα όργανα παίζοντας διάφορους σκοπούς, πήγαιναν στο σπίτι του νουνού για να τον φέρουν στο σπίτι του γαμπρού.

Στο σπίτι της νύφης οι γυναίκες αναλάμβαναν να ετοιμάσουν τη νύφη. Συνήθιζαν να σκεπάζουν το κεφάλι της με ένα μαντήλι, μετά γίνονταν το σταύρωμα της νύφης τραγουδώντας το παρακάτω τραγούδι:

«Ευχήσου με, πατέρα
ευχήσου με, μάνα
τώρα στο ξεκίνημά μου...»

Έπειτα ο γαμπρός με τους συμπεθέρους πήγαιναν στο σπίτι της νύφης με τα όργανα και με το φλάμπουρο μπροστά. Στο δρόμο συνήθιζαν να ρίχνουν και τουφεκιές. Ένα σχετικό τραγούδι που έλεγαν είναι:

«Ας παν να δουν τα μάτια μου
πώς τα περνάει η αγάπη μου
μην ήβρει αλλού κι αγάπησε
κι εμένα μ' απaráτησε...»

Όταν έφταναν στο σπίτι της νύφης, οι συγγενείς της τους καλωσόριζαν. Ο αδελφός του γαμπρού ή κάποιος από τους στενούς συγγενείς

5. οντάς: Το καλύτερο δωμάτιο του σπιτιού.

του πήγαινε στο δωμάτιο που ετοιμάζονταν η νύφη και της φορούσε καινούρια παπούτσια, βάζοντας μέσα καμιά λίρα ή χρήματα. Μετά άρχιζαν τη νύφη να τη σταυρώνουν στο κεφάλι με διάφορα κέρματα και να της εύχονται η ώρα η καλή και καλά στέφανα.

Συνέχεια πήγαιναν στην εκκλησιά όπου τελούνταν το μυστήριο του γάμου. Μετά τα στέφανα αφού χαιρετούσαν όλοι οι συμπέθεροι και οι καλεσμένοι τους νεόνυμφους, έμπαιναν καβάλα στα ζώα που ήταν στολισμένα και πήγαιναν στο σπίτι του γαμπρού, τραγουδώντας και ένα σχετικό τραγούδι:

«Έβγα κυρά και πεθερά
και του γαμπρού η μάνα
να δεις τι νύφη φέρνουνε...»

Όταν έφταναν όλοι μαζί στο σπίτι του γαμπρού, οι γυναίκες τραγουδούσαν το τραγούδι:

«Πέζα μήλο, πέζα ρόδο
πέζα δροσερό σταφύλι...»

Η νύφη πετούσε τρία μήλα που είχαν κέρματα και λουλούδια. Έπειτα έπαιρνε μια κουλούρα κεντημένη και γεμάτη λουλούδια, την έσπαγε σε κομμάτια και τα πετούσε στους καλεσμένους. Στη συνέχεια έπαιρνε μια τσίτσα με κρασί και έριχνε προς τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Μετά πετούσε μια μαρούδα με φούντες, μαζί μ' ένα ζευγάρι κάλτσες στη στέγη του σπιτιού, όπου εκεί είχαν στήσει και το φλάμπουρο.

Έπειτα ο πεθερός έπαιρνε τη νύφη και την οδηγούσε στην είσοδο του σπιτιού, όπου εκεί περίμενε η πεθερά της, κι άρχιζαν τα σταυροφιλήματα, η δε πεθερά της έδινε μια κουταλιά γλυκό ή ένα λουκούμι. Τους νεόνυμφους τους πήγαιναν στο καλύτερο δωμάτιο του σπιτιού, όπου τους περίμεναν ο παπάς και ο νουνός.

Ο νουνός για το τραπέζι έφερνε ένα ψητό στο σουβλί με λουλούδια, μια ταμιζάνα κρασί και μια κουλούρα ψωμί. Ο παπάς ευλογούσε το τραπέζι κι άρχιζε το φαγοπότι. Μετά άρχιζαν τα τραγούδια με τα όργανα και ο χορός. Όταν άναβε για τα καλά το γλέντι έριχναν και μερικές τουφεκιές.

Αναφέρω μερικά από τα πολλά τραγούδια που τραγουδούσαν κατά τη διάρκεια του γλεντιού:

«Μια Παρασκευή πρωί, κι ένα Σαββάτο βράδυ...
«Τρεις σταυραετοί καθότανε...»
«Γιώργη μ' ήρθαν οι φίλοι σου και κουμπάροι ...»
«Φίλοι μου καλοσορίσατε, να φάμε και να πιούμε...»
«Κέρνα μας όλους μαυρομάτα μου...»

Με αυτές τις συνήθειες τελείωνε το γλέντι του γάμου.

Τη Δευτέρα η νύφη θα πήγαινε με τη βαρέλα στη βρύση για νερό, συνοδεία με ένα παιδί. Ο φλάμπουρας καθότανε στη στέγη του σπιτιού μέχρι την Τετάρτη μετά το γάμο. Αφού τελικά η νύφη περνούσε από αυστηρό έλεγχο για το ζήτημα της τιμιότητας, χαλούσαν το φλάμπουρο.

Έτσι τελείωνε ο γάμος, το σημαντικότερο κοινωνικό γεγονός τα παλαιότερα χρόνια που αποτελούσε εφελτήριο στο να έρχονται πιο κοντά οι κάτοικοι του χωριού και των όμορων χωριών. Πολλά από τα ήθη και έθιμα εκείνης της εποχής σε ορισμένες περιοχές διατηρήθηκαν μέχρι της ημέρες μας, συνδέοντας το παρόν με το παρελθόν και χρησιμεύουν να μαθαίνουν οι νεότεροι και να θυμούνται οι παλιότεροι.

Ευχαριστώ!

ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΖΗΝΕΛΗΣ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2023